

NIMEUURIJA TÄHTPÄEV

Nimeuurija Marja Kallasmaa kohta leiduvad kogumikus „Eesti filoloogia pool-sajand teaduste akadeemias” (Tallinn, 1997, lk 21) tähelepanuväärsed read: „Eelistab monograafiaid artiklirohkusele. Sektori ainus filosoof.”

Kui pidada enamat kui 70 publikatsioonide tagasihoidlikuks, siis on see ehk tõesti nii. Ent mõistagi on ütluses oma tõetera, sest nende hulgas on neli raamatut – „Saaremaa kohanimed I” (1996), „Saaremaa kohanimed II” (2000), „Läänemurde loodus- ja viljelusnimed” (2003), „Hiiumaa kohanimed” (2010) – ja kaks (täpsemalt kolm) raamatut, mille puhul ta on osalenud koostajana – „Väike murdesõnastik” I–II (1982–1989), „Kodukeel ja keele kodu. Pühendusteos Helmi Neetarile 75. sünnipäevaks 29. jaanuaril 2009” –, mis on ju palju rohkem kui enamikul kolleegidest.

Marja Kallasmaa (sünd 21. augustil 1950) elu ja töö on olnud lahutamatu seotud Eesti Keele Instituudiga, varasema Keele ja Kirjanduse Instituudiga, kus ta on ametis alates 1975. aastast, olles läbi teinud teadustöötajale nii tavalise astmestiku vanemlaborant (1975) – nooremteadur (1978) – teadur (1986) – vanemteadur (1993). Kandidaadiväitekirja kaitses ta 1981. aastal teemal „Eesti mikrotoponüümika struktuur (läänemurde ainestiku taustal)” ning doktoriväitekirja 2000. aastal Saaremaa kohanimede monograafiaga. Viimane ei olnud ehk formaalselt vajalik, sest annab ju kandidaadikraad samad õigused kui doktorikraad, ent küllap nimeuurija juba oskab hinnata nimetuste mõju meie elukäigule.

Marja Kallasmaa on tegelikult Eestis üks väheseid (vahest ainus), kes on saanud olla kutseline täielikult pühendunud nimeuurija (küll mitte alati, sest on ju eespoolgi mainitud paari nimevälist tööd). Seda privileegi on ta ka täie tõsidusega kasutanud. Esiteks on ta jätkanud Valdek Palli järel Eesti piirkondlike kohanimeuurimuste sarja Saaremaa kohanimede süvaanalüüsiga. Ja kui keegi peaks küsima, miks hiidlane uurib Saaremaa nimesid, siis selle „vea” parandas ta äsja, ilmutades Hiiumaa kohanimede monograafia (et Hiiumaa on väiksem kui Saaremaa, siis on Hiiumaa köide ainult õige pisut õhem, aga sisult vahest kaalukamgi). See teos on nii värske, et seda pole veel arvustadagi jõutud. Lisaks tuleb läänemurde loodus- ja viljelusnimede raamat, seega võiks arvata, nagu oleks Marja eeskätt Lääne-Eesti kohanimede spetsialist. Nii see siiski pole, ta on kirjutanud ka Järvamaa asustusnimedest, Harju-Madise nimedest, Eesti teiste rahvaste nimedest, Taani hindamisraamatu kohanimedest jpm. Pangem kõrvale veel üldkäsitlused, nagu rahvaetümolooogia osast kohanimede arengus, kohanimede liigitamisest, Eesti kohanimekooslustest, nime piiritlemise probleemidest, perekonnanimede ja kohanimede seostest, Eesti nimeuurimise ajaloost, ja saategi täisväärtusliku nimeuurija profiili. Iga enesest lugupidav kohanimeuurija peaks avaldama vähemalt ühe artikli *vere*-lõpulistest kohanimede seletuseks ja mõistagi on Marja ka selle lünga täitnud (KK 2007, nr 6).

Mis on selles kõige väärtuslikum, on praegu vara ütelda, sest ajalugu ju

jätkub ja tal on meile kindlasti varuks toredaid üllatusi. Ent mikrotoponüümi-de mõtestamine Eesti kontekstis, Eesti kahe erineva kohanimokoosluse eristamine (tinglikult n-ö lapimaasüsteemi kooslus ja krunditud külade kooslus), Eesti kohanimede kujunemises rahva-etümoloogia osa näitamine (ehk kuidas Seaninal ei pruugi midagi ühist olla seaga) on mõningad teemad, mis esimesena meenuvad. Marja ei pelga rõhutada, et me tegelikult ei pruugi asjale üldse pihta saada, s.t nimeuurija mõlgutustel ei pruugi olla palju ühist sellega, mis kunagise nimepanija peas mõlkus. Nimesid annab mitmeti seletada ning seda ei tule karta, sünkrooniline ja diakrooniline uurimine täiendavad teineteist. „Onomastika puhul viibime otsekui kõverpeeglite kuningriigis, kus igasse peeglisse vaadates näeme erinevat pilti, millest ükski ei vasta tegelikult kujutatavale (*Ding an sich* jääb tabamatuks), kõik kokku annab ehk meile suurema absoluutse tõega pildi” (KK 1995, nr 11, lk 766). Võimalik on ka samakujuliste nimede mitmetine algupära, s.t üks ja sama nimi või nimesuffiks võib eri paikades lähtuda erinevatest elementidest.

Mis tähendab seda, et nimeuurija töö otsasaamist ei tasu karta. Praegu on Marja ametis Eesti kohanimeraamatu artiklite kirjutamisega ja näib nii, et keegi teine ei suuda ligilähedaseltki temaga siin võistelda ning suur osa selle raamatu artiklitest jääbki tema kanda. Marja on üldse pigem selline, kes ei ole väga jutukas, on aga samal ajal väga tegus ja saab oma raamatud valmis ilma pikema kärata.

Ent kuidas jääb esimeses lõigus mainitud filosoofi omadustega? Kas filosoof ei ole mitte see, kes palju räägib, aga vähe teeb? Ent filosoofegi on mitmesuguseid. Et Marjal need omadused on, pole kahtlust. (Ja öieti peaks filosoofi

omadusi olema kõigil nimeuurijatel, sest muidu ei saa nad vastata igavikulisele küsimusele: mis on nimi?)

Tõestuseks valisin välja vaid mõne lõigu tema artiklitest. „Kui hiir sööb armulaua leiba, kas ta saab siis õndsaks?” (KK 1992, nr 2, lk 77) küsib ta, lõpetades piinavat arutelu teemal, kas *Jaani heinamaa* on nimi või mitte. Või kui paljud meist alustaksid teaduslikku artiklit lausega „Alguses oli sõna” (KK 1988, nr 8, lk 477)? Onomastika olemust käsitlev eespool esitatud tsitaat jätkus veel märksa filosoofilisemalt: „Päikesekiirt tajume valgusena, ja alles äkiline vihmahoog paljastab, et see valgus on tegelikult värvide sulam: vikerkaar on selle kuulutus. On mõttetu küsida, milline värv on õigeim. Enamik inimesi peab vikerkaart ilusaks. „Ma-teeria naeratas Baconile kõigis oma vikerkaarevärvides,” kirjutas praegusel hetkel nii ebapopulaarne autor nagu V. I. Lenin. Kellele naeratab, kellele mitte. Millal naeratab, millal mitte” (KK 1995, nr 11, lk 766).

Marja kirjutatut on alati nauditav lugeda, sest see sisaldab allusioone kirjandusteoste ja ühiskonnaelule; see on avaralt mõtlemishimuliselt kirjutajalt targale avatud lugejale.

„Jäljed kaovad uttu,” tõdeb ta mõtlikult *vere-lõpuliste* nimede arutelu lõpetuseks (KK 2007, nr 6, lk 461). Marja enda kohta see ei käi, sest tema jäetavad jäljed muutuvad aegamööda sügavateks vagudeks, mida pidi teistel noorematel nimeuurijatel on hea järele tulla. Soovime selleks kolleegide, sealhulgas eriti nimeuurijate poolt jaksu, visadust ja jätkuvalt avatud meelt.

PEETER PÄLL